

ՀԱՅԴԵՍԱՄԱՐՈՐԵԱՅ ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱԹԵՐԹ

ԼԵ. ՅԱՐԻ 1921

Ցարեկան 20 ֆրանկ:

ԹԻԻ 7-8
ՅՈՒԼԻՍ—ՕԳՈՍՏՈՍ

ՄԱՏԵՆԱԳՐԱԿԱՆ

ՆՈՐԱԳԻՏ ՀԱՏՈՒՆԺ ՄԸ
ՈՍԿԵՐԵՐԱՆԻ ՄԱՏԹԻ ՄԵԿՆՈՒԹԵՆԷՆ

արսելոնայի համալսարանը
նին Մատենադարանը
պահուած է հայերէն
ձեռագիր միայն, որու
մասին տեղւոյն մատե-
նադարանայետը Manuel Nubio y Bor-
ras փութացած է տե-
ղեկութիւններ հաղորդել

Մակէէրի¹, Տրուած տեղեկութիւն-
ներու մէջ ձեռագրիս բովանդակու-
թեան մասին կարեւոր տող մըն իսկ գոյութիւն
չունի. ոչ-հայերէնագէտ սպանիացի մատենա-

դարանապատը համալսարանի ցուցակին մէջ հա-
մառօտ ծանօթագրութեան մը հանդիպած է՝
Manual para Sacerdotes en lengua armenia
literal եւ ձեռագրիս սկիզբը նկատած է յու-
նական խաչ մը, որմէ միայն եզրակացուցած է
թէ ձեռագիրը կրօնական բովանդակութիւն
ունի: Կարեւոր է ընդհակառակն եւ շատ ման-
րամանօրէն նկարագրուած ձեռագրին արտաքին
հանգամանքը, նոյնպէս ուշագրաւ է կողքի եւ
կազմի մասին տրուած մանրազնին տեղեկու-
թիւնները:

Մակէէր կը հրատարակէ անիոփոխ
սպանիացի տեղեկատուին բնագիրը ֆրանսերէն
թարգմանութեամբ եւ իր անձնական ծանօթա-
գրութիւններով կու տայ անդրադոյն լրացուցիչ
տեղեկութիւններ: Բարսելոնայի մատենադա-
րանին հայերէն այս ձեռագիրը — կը գրէ
Մակէէր — հայ ծիսարանի մը, Մաշտոցի մը
հատակոտոր է, որ կը բովանդակէ եկեղեցական-
ներու թաղման արարողութիւնները, ունի սկիզբը
գլխակարգութիւն մը՝ «Կանոնայ լեզու» (քահա-
նայաթաղ է), որուն կը յաջորդէ անընդմիջա-
պէս բնագիրը եւ կը սկսի «Կանոն յորժամ էպիս-
կոս» կամ «Կանոնայ վախճանի այսպէս ուղարկեն.
կոս» կամ «Կանոնայ վախճանի ուղարկեն եւ երբեմն
Աւետարանայ զբաղմունքներ»¹: Յետոյ կու
նստին ուր զանազան պարբերականներ:

¹ Notices de manuscrits arméniens ou relatifs
aux Arméniens vus dans quelques bibliothèques de la
Péninsule ibérique et du sud-est de la France par
Fr. Macler, ի Թերթին Revue des Études armé-
niennes I, 3, 1921, էջ 259-262: Ձեռագիրս արդէն Uni-
versidad de Barcelona-ի 1908-1909 տարեթուին մէջ ա-
նարկայ եղած է համառօտ ծանօթագրութեան մը, էջ 515-

523, որուն վերջին երեք թղթերը կու տան նմանահանու-
թեան երեք պատկերներ:
¹ Տես այս մասին Conybeare, Rituale Armeno-
rum, Oxford 1905, էջ 243-276, Burial of Priest:
1

տայ Ուսուցչապետը ձեռագրին նկարագրու-
թիւնը¹ եւ կ'անցնի յատկապէս պահպանակներու
ուսումնասիրութեան, առաւելապէս պահպանակ-
ներու մէջ կը կայանայ ձեռագրիս կարեւորու-
թիւնը. Կոստանեան յոյն Թ. 275 ձեռագրին
պահպանակներուն մէջ է որ գտաւ Մոն ֆոն Կոն-
Պաւլոսի Թղթերուն շատ հին ձեռագրի մը հա-
տակոտորները²: Առանց յաւակնելու թէ այս
պահպանակներն ալ նման կարեւորութիւն մը
ունենան նոյն իսկ հեռուէն, կը ջննայ Մազէր
արտագրել զանոնք եւ բնագրէն դուրս տալ-
տակներու մէջ ալ կու տայ անոնց լուսապատ-
կերները: Այս Թերթիկները գրուած են միջին
երկաթագրով, Թերեւս Ժ. կամ ԺԱ. դա-
րուն եւ կը բովանդակեն աւելի հնագոյն բնա-
գիր մը, որ կ'ըլլէ կը բարձրանայ հայ մատենա-
գրութեան դասական շրջանը: Թերթերուն մե-
ծութիւնն է ներկայիս գրեթէ հետեւեալը. եր-
կայնութիւն՝ 30 հրմ., լայնութիւն՝ 15 հրմ.,
կողմնակի լուսանք ներսէն՝ 2 հրմ., դրսէն՝
3 հրմ., սկիզբի Թերթը R. եւ V. ունի 30 տող,
իսկ վերջի Թերթը R. 29 եւ V. 30 տող, Այս
Թերթերը տեսած է ժամանակին Անգրի-
կեան, որուն համաձայն վերջի Թերթը, ուր
կը փառաբանուի աղքատութիւնը եւ կը պար-
սաւորի արծաթափրութիւնը, հաւանականօրէն
Ոսկեբերանի գործերէն արտագրութիւն
մը ըլլալու են, իսկ առջեւի Թերթը, ուր կը
խօսուի անոնց մասին, որոնք «ի լերանց պոն-
տացոց փախչէին յոյժ», եւ որոնց «փախտեան
ժամանակն ձգեցաւ ամաց ուրեմն երկից», եւ
որոնք յետոյ «քանչիւնայ որսոյն էին շտե-
մարանք սիրելի», Բարսղի եւ Նիւսադոյ հայ
Թարգմանութիւններուն լեզուն ու ոճը կը յի-
շեցնէ: Որքան ալ դժուարին ըլլայ այս հատա-
կոտորները ֆրանսերէնի Թարգմանել, սակայն
եւ այնպէս ձեռնարկած է Մազէր անոնց
Թարգմանութեան՝ յուսալով որ նման ձեռնարկ
մը կրնայ նպաստել Թերթերուն բուն նախա-
բնագիրը գտնելու³:

Թ. 8, 5, 6 եւ 7 լուսապատկերները մաս-
նաւորապէս իմ ուշադրութիւնս շարժեցին.

¹ «Ժամանակ» 15. կամ 16. դար, գիր՝ երկաթագիր,
նի. Թ. Թուղթ, Թուղթը՝ 115, մեծութիւն 201X150 հրմ.,
կազմ՝ արեւելեան նկարակերտ, ուր երկու ճարմանգներու
հեռքը կը տեսնուի, պահպանակի Թերթերը՝ երկաթագիր,
մագաղաթի վրայ: Վերջապէս Թեան անխնամ գիրը եր-
կորդական ձեռքէ ելած ըլլալ կը թուի: [Բարսեղեան,
համալրարանի Մատենագրան, Թ. 20-3-27.]

² Steu Montfaucon, Bibliotheca Coisliana, Pa-
risiis 1715, էջ 389, Codex CCXXV.

³ Revue des Études arméniennes, անդ. էջ 262-263.

ստուգապէս եւ իրապէս ոսկեբերանեան ընտիր
լեզու մը կը ներկայացնէին անոնք՝ կանոնաւոր,
ճիշտ, վսեմ, հոնտորական, մէկ բառով՝ դասական:
Ցանցառ ու հազուադիւտ բառերուն՝ Ոսկեբե-
րանի ծանօթ գործերուն մէջ գոյութիւնն ու ոճի
բացարձակ նոյնութիւնը վայրկեան մըն իսկ այս
մասին Թոյլ էր տար կասկածիլ. խնդիր էր միայն
գտնել իրապէս Ոսկեբերանի յոյն բնագիրներուն
մէջ հայ հատակոտորներուն համապատասխան
տեղիքը. ու երկար աշխատութեան պէտք չեղաւ
գտնելու բարեբախտօրէն եւ հաստատելու հա-
մար թէ խնդրական հատակոտորները Մատթէի
Մեկնութեան իննսներորդ (վերջին) ճառին (χα-
ρισματα) ειν αρετων — εὐχαριστίας γέμουσα διη-
γε(χοῦς) հատուածին կը համապատասխանեն,
Migne, Pat. gr., 58, էջ 791, տող 17—
792, տող 2:

Ինչպէս յայտնի է Մատթէի Մեկնու-
թիւնը¹ հայերէն բնագիրներու մէջ երեք մա-
սերու բաժնուած է. առաջին մասը (Ա, էջք 1—
400) կոչուած է Ծանոյցք Բերք, համառ «Յայտա-
րարութիւն գլխոց յաւետարանին Մատթէոս
Ծանոյցք Բերք»², երկրորդը (էջք 405—763)
Կեանքաւոր Բերք, համառ «Յայտնութիւն գլխոց
յաւետարանին Մատթէոս Կեանքաւոր Բերք»³,
երրորդը (Բ, էջք 1—142)՝ Կեանքաւոր Բերք,
համառ «Յայտնութիւն գլխոց յաւետարանին
Մատթէոս Կեանքաւոր Բերք»⁴, եւ վերջապէս
«Երրորդ գրքէն դուրս կայ եւ Բերք Կեանք
Բերք», որ կը սկսի մեկնել Մատթէի ԻԲ.
գլխոյն 34 համարի սա խօսքէն «իսկ Կեանք
Բերք լուան...»⁵, համառ Երանելոյն Յովհան-
նու եպիսկոպոսի կոստանդնուպոլսի է Կեանք
Բերք»⁶: Առաջին եւ երկրորդ գրքերն մնացած
են բարեբախտաբար անթերի, մինչ երրորդ ու
չորրորդ մասերէն հատակոտորներ միայն ունինք,
զորոնք Մեկնութեանս հրատարակչը՝ Բազմա-
տուէնի առանձին հատորի մէջ ամփոփած է:

¹ Յովհաննու Ոսկեբերանի կոստանդնուպոլսի
եպիսկոպոսապետի յաւետարանագիրն Մատթէոս գիրք
կրկին, Վենետ. 1826:

² Անդ. Ա. հար., «Առ ընթերցողը», էջ 13:

³ Անդ. էջ 403:

⁴ Անդ. Բ. հար., «Յայտարարութիւն», էջ 11:
Հրատարակչը՝ Բազմատուէնի այս եւ յաջորդ չորրորդ
մասը կը նոյնացնէ իրարու եւ հետեւաբար երեք մասի բաժ-
նուած կը կարծէ Մեկնութիւնս եւ իբրեւ չորրորդ հատոր
կը մատնանէ «տեղ մը» հանգիպած «Իսկ Կեանք Բերք»
յորջորջումը, տես այս մասին՝ նաեւ Բազմապէս 1913, էջ 14:

⁵ Բազմապէս 1913, էջ 14:

⁶ Կեանք հաւատոյ, հրատարակ. Կ. Տէր-Մկրտչեան,
Էջմիածին 1914, էջ 278:

շար, տող 14—15, Մակկեր կը թարգմանէ et même je crois pouvoir jusqu'à ce point affirmer de la pauvreté qu'elle n'est point un mal, պէտք էր սակայն ենթադրել Մակկեր թէ «իւր համարի» թերեւս նախընթաց պակաս տողին կարելի է թէ պատկանի, ինչպէս է իրականութեան մէջ, յոյն բնագիրը կը լուսաբանէ այս պակասը. *μαλλον δε και αισχυνομαι, ει τοσουτον ομερ πενίας εχομι λεγειν, ուրեմն «է- ու համարի»*... եւ այլն: — 5. «[եւ] ինձ աղքատութիւնն ուր(ե)րդէ ուր(ե)րդարեւ... նման թուի եւ արծաթութիւնն փառանքէ ինչ, շնորհակալ, է- որուն երեսաց կնիքը եւ «իւր... եւ հիշելն», տող 25—30. այս իրապէս միջին նախադասութեան մեկնութիւնն ու լուսաբանութիւնը ներուրի ըսել շատ երեւակայական նկարագիր մը ունի Մակկերի ծանօթութեան մէջ. ըստ իրեն «շնորհակալ» բառը հաւաքական գոյական մըն է, որուն իբրեւ մեկնութիւն գրուած է «որուն» կրկնաւոր հաւաքական գոյականը. առնէր իբրեւ հաւաքական գոյական առած են «երեսաց» սեռական խնդիրը, բայց իրենց թուական արժեքին պատճառաւ մնացած են անփոփոխ եւ սովորական թուական անուններու նման «երեսաց» են առաջ գրուած են. բառս կարելի է մեկնել «շնորհակալ» = լինի որուն դէպք, որ է l'oiseau joyeux place կամ նաեւ «շուն որուն դէպք» = chien oiseau on place (համալ. ֆր. un coq-à-l'âne de Marot եւ անգլ. a cock-bull-story), որմէ եղած է յետոյ «շնորհակալ» իսկ «որուն» բառը կ'երեւի թէ յառաջ եկած է «որուն» (= donne ça) ձեւէն, որ փոխառած եղած է յետոյ «որուն», հետեւաբար «որուն որուն» կրկնաւորը կարելի է փրանսերէնի թարգմանել գրեթէ mets-en, mets-en, ... ինչ որ ալ ըլլայ, նախադասութեան ձեւը եւ երեսաց սեռականը կը մատնանշեն թէ հոս երկու գոյականները գրեթէ կը նշանակեն amoncellement sans ordre. այս շատ անյաջող մեկնութեան յետոյ տեսնենք թէ ինչպէս կը թարգմանէ Մակկեր նախադասութիւնս. l'avarice (me paraît semblable) à une femme ayant en quelque sorte l'aspect d'une bête sauvage, avec un amoncellement de têtes les unes sur les autres: Յոյն բնագիրը շատ պարզ է այս տեղ եւ ու եւ նպատակ հայհայթեր յաջորդապէս դուրս ելելու այս լաբիրինթէս. *ή δὲ φιλαργυρία, θηριόμορφος γυναιξί, σχύλλη τινὶ καὶ ὄδρᾳ καὶ ἑτέροις τισὶ τοιούτοις τέρασιν παρὰ μυθοποιῶν πλαττομένοις. Մեր կարծիքով*

երբեք այս տեղ «երեսաց»ը սեռական չէ, այլ տրական՝ «աղքատութիւնն ուր(ե)րդէ ուր(ե)րդ» նման թուի եւ արծաթութիւնն գաղափարէմ... երեսաց կնոջ եւ «իւր... եւ հիշելն» եւ «յլ ինչ» նշանակեաց նշանակեաց, եւ «փառանքէ» ինչ, շնորհակալ է- որուն որուն» բառերն ալ «երեսաց»ին որակական ածականներն են, եւ ոչ թէ հաւաքական գոյականներ. յոյն արդէն «փառանքէ»ի գիմաց ունի *θηριόμορφος*, նոյնպէս «որուն որուն» կրկնութիւնը իբրեւ ածական գործածած է միեւնոյն թարգմանիչը՝ «ընդարձակ զաղըն շտեմարանս գործէ եւ որուն որուն» բնութիւնը առ բնութիւն զանգամ մարմնոյն քրքրեցունցանէ», Ա, էջ 649, որուն դէմ յոյնը կը գրէ այլապէս *καὶ πολλὰν τὴν σωρείαν τῶν χαλκῶν συναγούσα*, իսկ թէ «շնորհակալ» ալ ածական է այստեղ, բնաւ տարակոյս չի վերցընէր եթէ մանաւանդ համեմատենք Բարսեղ Մաշկեւորցիի յայտնապէս Ոսկեբերանէն փոխառած հետեւեալ տեղեքը, զոր ընդարձակօրէն յառաջ կը բերեմ այստեղ շեշտելու համար փոխառութիւնը. «մի համարիր չար զաղքատութիւնն» եւ չթուի նաքեղ չար. զի թէ կարելի գիտել զհաս աղքատութեանն, այնուհետեւ թէ եւ զամենայն փափկութիւնս, զորս դիցէ դք առաջի եւ զաղքատութիւն թողուրի զայն ամենայն եւ զաղքատութիւնն ընտրէր, որպէս յայտնի է ի բազմաց: Եւ գիտեմ զի բազումը ծաղր առնեն զբանս, բայց ես չեմ ուզում ինչ, զի ինձ աղքատութիւնն աղջկան ումք գեղեցիկ եւ զարդարելոյ նման թուի եւ ընչապէս թիւն «գաղանդէմ» եւ շնորհակալ երեսաց կնոջ եւ «իւր», որ շուն երեքգլխի ասեն, հիշելն: զոր այլք պատմեն, Մեկն. Մարկ. աւետ. Կ. Պոլս 1826, էջ 87, տես ԱԼԵԶԱՆ, Հայոց հաւատք կամ հեթանոսական կրօնք Հայոց տպ. 1895, էջ 61, ուր բառս գրուած է «շնորհակալ»: Ինչ կը նշանակեն սակայն «շնորհակալ» կամ «շնորհակալ» եւ «որուն որուն» բառերը. երբեք ընդունելի չէ ինձի Մակկերի ստուգաբանական փորձերը, իմ կարծիքով «շնորհակալ» կամ «շնորհակալ» գրութիւնը սխալ է. պէտք է ուղղել ու կարդալ «շնորհակալ» իբրեւ հոմանիշ Ոսկեբերանի միեւնոյն թարգմանչին ուրիշ տեղ նման պարագաներու տակ կիրարկած «շնորհակալ» բառին՝ «իսկ զգուցն ոչ միայն զագիւղութիւն, այլ եւ զգազանի կերպարանս եւ շնորհակալ եւ զվարդապայն քաղից ըստ արտաքինոցն առաւապ եւ այս յանձն ցուցեալ, ոչ սակաւիկ ինչ զգաւք, էջ 58 = *καὶ θηριόμορφος γυναιξί καὶ σχύλλη τινὶ καὶ ὄδρᾳ καὶ ἑτέροις τισὶ τοιούτοις τέρασιν*»

Յովհաննու Ոսկեբերանի ի Մեկնութենէն Մատթէի:

Յինաներորդ ծառէն:

...եւ անապատութեամբ եւ կանաճեւ եւ գողալ եւ ի կարծիս կալ շարականն եւ զգուշա- նալ ի զոպարաշացն բերանոց եւ յայլոց արծաթա- սիրացն ցանկութենէ. իսկ աղքատութիւնն ոչինչ
5 այնպիսի է, այլ նմին հակառակ. անգողական տեղի է (եւ) զգուշաւոր [եւ] անբոյթ նաւահանգիստ, կրթութիւն եւ նահատակութիւն զգատութեան, հրեշտակական վարուց նմանութիւն: Լուարուք
10 զայս որ յաղքատութեանդ իցէք եւ եւս առաւել որ մեծանալք ցանկանայցէք. ոչ եթէ աղքատու- թիւնն ինչ չար է, այլ չարութենէն զաղքատու- թիւնն. մի համարիւր չար զաղքատութիւնն եւ
15 չիկնիցի ինչ նա քեզ չար, զի ոչ եթէ ըստ բնու- թեան ինչ (երջն, այլ ըստ մարմնի մեղքի մարմնի ինչ այս երկն-ը: Եւ եւս աւանդ) իսկ համարիմ այսչափ վասն աղքատութեանն խաւսել
20 թէ չէ չար. զի թէ զգատանայցես, բազմապա- տիկ իսկ բարութեանց լինիցի քեզ այն աղբիւր, եւ այնուհետեւ եթէ իշխանութիւն որ կամ
25 պատիւ ինչ ճոխութեան եւ զարութիւն եւ մեծութիւն եւ փափկութիւն զնիցէ առաջի եւ զաղքատութիւն՝ թողուս զայն ամենայն եւ զնա
30 ընտրես, եթէ հաւատեալ ի վերայ շահիցն նորա հասանիցես: Եւ գիտեմք եթէ բազումք ծաղը իսկ առնեն զբանս, բայց մեք չնուովմք ինչ, այլ զձեզ աղաչեմք անսալ, եւ վաղվաղակի իսկ ի
25 մեր կոյս լինիցիք: Եւ ինձ աղքատութիւնն աւեր- որդի ումք զարգարելոյ եւ գեղեցկի եւ բարեշնչանի նման թուի եւ արծաթսիրութիւնն՝ զազանադէմ
ինչ շնորհքն եւ տուռն տուռն երեսաց կն[ւ]ոջ եւ սկզբն, զոր շուն երեքգլխի համաւեն, եւ
30 հիգրին եւ այլ իմիք նոյնպիսեաց նշաւակացն, զոր առապելարկուքն կարկատիցեն: Եւ մի ինչ զայնու- սիկ որ զաղքատութիւնն պարսաւիցեն ի մէջ բերեր, այլ զայնոսիկ որ նովան պայծառացան:
Նովաւ անեալ Եղիա յափշտակեցաւ գերանելի

յափշտակութիւնն, նովաւ պայծառացաւ Եղիա
նովաւ Յովհաննէս, նովաւ առաքեալք ամենեքի
միւսովն Աքաբ եւ Յեզաբէլ եւ Գեհիլ եւ Յուզա-
բ եւ Կերովն եւ Կայիափա դատապարտեցան: Այլ
թէ կամիք, մի զայնոսիկ միայն որ աղքատութեամբ
պայծառացան տեսցուք, այլ (եւ զիւր եւս երբեք
«բերդի» հաւատեալն «կոր» ցուք, քանզի եւ
աչքն սուրբ եւ յստակ են եւ չիք ի ներքս պղծու-
թիւն, որպէս արծաթսիրութեանն, որ մերթ
ցասմամբ այտնու եւ մերթ ցանկութեամբ այլապէս
եւ մերթ ի սեռնութենէ նախանձու պղտորի. եւ
աղքատութեանն ոչինչ այնպիսի, այլ հեղ
հանդարտ եւ քաղցր. ընդ ամենեւեան հայր
մեղմն եւ զգուշագոյնս, չատեայ զոր չգարշի յու-
մեքէ: Ուր ինչք իցեն անդ եւ թշնամութեան
պատճառք եւ բազում մարտից. բերան նորա դար-
ձեալ եւ թշնամութեամբ եւս լի է եւ հպարտու-
թեամբ իմն եւ ամպարհաւաճութեամբ (եւ) բա-
զում անիծիւք, եւ սորա բերան եւ լեզու առաջ
եւ լի գոհութեամբ հանա...

Հ. ԱՐԻՍՏԱԿԻՍ ՎԱՐԴԱՆՆԵՐ

ՎԱՐԴԱՆ ԱՐԵՒԵԼՅԻ

1.

Կենսագրութիւն:

Գոհունակութեամբ սրտի 1251ին սե-
հողին մէջ կը հանգչէր Վանական, վասն զի զ-
նկատէր խումբ մը աշակերաներու, որոնք իւր
ձեռքերուն մէջ մարդուած՝ արդէն արտաքին
գործքերու եւ գրական ասպարէզին մէջ հոյա-
կապ ու արդիւնալից անձնաւորութիւններ հան-
դիսացած էին:

Առանց վարանման անոր դպրոցին գլխաւոր
ու ականաւոր ներկայացուցիչն է Վարդան Մեծ
որուն միտքը Վանականի առջեւ պարզուեցաւ
իրրեւ հող մը պարարտ, ուր գիտութեան սեր-
մերը շաքիւցան. ուռճացան ու փթթեցան:
Երբ ինծի նպատակ կ'ընտրեմ յօրինել
անոր կենսագրականն ու գրական աշխատասի-
րութիւնները, համոզուած եմ, որ իմ առջեւ

1 Յօրին. Եւ անապատութեամբ: — 2 «չարա-
կանն» = τὸν τῶν βασκανῶν ὀφθαλμούς: — 3 «զոպարա-
տութեան» = συκοφαντῶν: — 6-7 կրթութիւն — «զգա-
տ» — 14 տող մը պակաս է այստեղ, զոր այսպէս կը բացատրէ
յոյն բնագիրը, = οὐδὲ γὰρ ἐν τῇ φύσει τοῦ πράγματος,
ἀλλ' ἐν τῇ κρίσει τῶν μαλακοφύγων ἀνδρῶν τοῦτο ἔστι
τοῦ δόξ. Μαλλον δὲ καὶ αἰσχρονομαί... — 15 «զգա-
տութեան» = φιλοσοφείω: — 18 «պատիւ ինչ ճոխու-
թեան» = πολιτικὰς δυνάμεις: — 18 «եւ
թեան եւ զարմարութեան» երաժ էր: — 20-22 «թողուս
— հասանիցես» յոյնի հետ բառական նոյն չէ այս տեղ:
— 23 «Եւս» թարգմանուած է բնագրին τὸ κάλλοςը: —
25 «Ի մեր կոյս լինիցիք» = συμφορεῖσθε: — 29 Յօրին.
հայերէն մեկնութիւնն է կամ լուսանցարութիւն մը «Եւս»
ըստ էրեմիայի հայերէնի, յաւելուածը: — 30 «Երբ»
(սեռ. հիւսիս), բառին փոխառութեան համար համոզ-
վարդանեան, Նիւթեր հայերէն բառագրութեան,
էջ 18:

35 Յօրին. «Եւս» — 36 Յօրին. «Հոգեւոր»
— 38 Յօրին. «Կարգաւոր»: — 40 Մագաղաթի ծաղիկ
անթիւնի է տող մը, զոր յոյն այսպէս կը թարգմանէ
ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τῆς κόρης ταύτης τὸ κάλλος ἐπινοεῖ
πρόμεθα: — 42 Յօրին. «չարձաբերութեան», ὁ (այսինքն)
ὀφθαλμός τῆς φιλαργυρίας: — 43 «այսինքն» = γέμων
— 45-46 Յօրին. «Եւս» Եւ հանդարտ եւ քաղցր
զոր ուղղեցի յոյնի համոզում: — 49 Յօրին. «Բերան»